

МАЦЬКО
Віталій

ТВОРЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ
ПАВЛА БОГАЦЬКОГО:
КИЇВСЬКА ДОБА

У статті на основі першоджерел, спогадів письменника розкрито формування світогляду, світобудови Павла Богацького. Доведено, що початковий період творчості прозаїка припадає на час, коли він переїхав до Києва, увійшов у коло передової української творчої молоді, до якої належали Г. Чупринка, Д. Донцов, М. Шаповал, Ю. Тищенко та інші. Центральним прагненням для молодого покоління літераторів початку ХХ століття, як і для самого П. Богацького, було якнайшвидше наблизити українську літературу до європейської, подолати старі методи художньої творчості.

Ключові слова: модернізм, стиль, П. Богацький, «Українська хата», творче середовище, київська доба.

In the article based on primary sources, memoirs of the writer, the formation of the world-view, universe of Pavlo Bohatskyi have been revealed. It is proved that the initial period of creativity of the writer comes at the time when he moved to Kyiv and entered the circle of the advanced Ukrainian creative youth, to which belonged H. Chuprynka, D. Dontsov, M. Shapoval, Yu. Tyshchenko, and others. The central aspiration for the young generation of literary men of the early twentieth century, as well as for P. Bohatskyi himself, was to bring the Ukrainian literature to the European one faster, to overcome old methods of artistic creation.

Key words: modernism, style, P. Bohatskyi, «Ukrainska Khata», creative environment, Kyiv period.

Постановка проблеми. В українському літературознавстві до постаті еміграційного письменника Павла Богацького дослідники почали звертатися перед проголошення незалежності України. Так, Ф. Погребенник 1988 р. в «Українському слові» (ч. 39) опублікував дослідження «Повернення спадщини Павла Богацького», згодом пішли в друк інші його матеріали «Письменник і видавець», «Присвята «Українській хаті», в якій дослідник розкрив методи праці П. Богацького, його однодумців, котрі привносили в українську літературу «європейський дух». Окремі статті П. Богацькому присвятили М. Комариця, В. Прокопчук, В. Мацько, Л. Богацький, Г. Сварник, К. Вострякова та ін. У 2015 р. Я. Нагорний захистив кандидатську дисертацію «Жанрово-стильові аспекти творчості Павла Богацького» [11]. Однак, тему, винесену нами у заголовок системно досі не досліджено. Відповідно до порушеної нами проблематики формуємо *мету* дослідження – охарактеризувати творче оточення П. Богацького, розкрити переймання прозаїком від однодумців кращих рис, світоглядно готуючи себе до чистої, високої мети – служінню українській ідеї.

Виклад основного матеріалу. Нахил до літератури Павло Богацький проявив під час навчання в Подільській духовній семінарії, де редагував шкільний часопис «Проба сил», читав нелегальну літературу, за що в грудні 1903 р. його, учня 5 класу, звільнили на підставі резолюції архиєрея «за дух, що не відповідає духові семінарії». Хлопець не розгубився, поступив до офіцерської юнацької школи у Вільно, що її

закінчив 24 березня 1906-го в ранзі підпоручника. Скерований офіцером до Луцького полку піхоти (служив у 10 роті, яка дислокувалася в м. Ромни), згодом Богацького перевели до Києва. Але й там проводив революційну роботу. Військова кар'єра скінчилось тим, що він «відсидів п'ять з половиною місяців у київській цитаделі, а після того його зовсім звільнено з царської армії» [7].

Оскільки шлях до університету йому був закритий, то він поступає на агрономічне відділення Київської політехніки (1907–1908), де знайомиться з молодим Іваном Полуяном – двоюрідним братом білоруського революціонера, публіциста, прозаїка, засновника білоруської професійної критики Сергія Полуяна (1890-1910). У 1908 р. П. Богацький разом з І. та С. Полуянами проводить агітаційну роботу серед студентства. Під впливом Сергія П. Богацький пробує свої сили на літературній ниві. Перше оповідання «Напів дороги» у травні 1908 р. друкує в альманасі Олекси Коваленка «Терновий вінок». Цей твір децю підкоригував В. Чехівський, а вже згодом з червоним олівцем добряче над ним попрацював цензор. Як не є, а першим художнім друкованим твором автор був стішений, пізніше згадував: «Це була дійсно гарно видана книга, розміром великої вісімки, в артистичній обкладинці... Це був чисто літературний збірник поезій та прози різних авторів. Пам'ять моя не задержала всіх його авторів, але твердо пам'ятаю, що на початку книги був твір Лесі Українки, далі М. Славинського, П. Капельгородського...» [2, с. 397].

Як не сприймав програму молодомузівців І. Франко, подібно поставився М. Сумцов до появи «Тернового вінка», критикуючи редакцію «за ошуканство українського читача і за отой злощасний «модернізм», та за «модерні вибрики» найпаче перепало О. Коваленкові» [2, с. 398–399]. Саме 1908 рік став переломним у житті письменника. З цього часу повністю присвятив себе праці на ниві української культури. Провідна мета всього життя П. Богацького – служіння національному визволенню та культурному відродженню України. До Коваленка сходились літератори, там він познайомився з Ю. Тищенком, Г. Чупринкою, Ю. Будяком, О. Журливою (Пашинківською), Василем Скрипником. Останній познайомив його з М. Шаповалом. Тому дивно виглядає стисла інформація в Інтернет-ресурсі, мовляв П. Богацький – «знайомий Володимира Самійленка» [3]. Олену Журливу до О. Коваленка привів батько, сільський учитель, аби прочитав вірші його дочки. Твори прочитав П. Богацький. Ознайомившись з дитячими віршами, побачив, що у цієї дівчинки – велике майбутнє. Він першим підтримав юний талент, посприяв появі друком 1909 р. в «Рідному краї» вірша-«ластівки» Олени Пашинківської «Чогось нема, чого – не знаю». Згодом друзі П. Богацького посприяли дівчині в її заповітній мрії – 1912 р. відбулась зустріч з Лесею Українкою, яка також підтримала творчий потенціал, хист Олени Журливої.

Певна річ, як редактор журналу «Українська хата» П. Богацький був знайомий з багатьма літераторами, культурно-просвітницькими діячами Києва, що склали творче середовище, яке міцно стояло на національному ґрунті. Зокрема прозаїк знав учасників літературно-артистичного товариства, до якого належали Василь Степаненко (1871- ?), Марія Степаненко (1872-?) – рідна сестра І. Степенка, Марія Тимченко (Кістяківська (1864-?), Людмила Черняхівська (Старицька; 1868-1941),

Євгенія-Ївга Кричевська (Щербаківська; 1882-1964), Одарка Романова (1853-1922), Марія Чикаленко (1864-1932), Ізидора Косач (1888-1980), Катерина Лисенко (1879-1948), Галина Лисенко (1883-1964), Мар'яна Лисенко (1887-1946), Євгенія Ливицька (1881-?) – сестра А. Ливицького, Марія Ливицька (Ткаченко; 1879-1971) – мама Наталі Ливицької-Холодної, Наталя Романович-Ткаченко (Красівська; 1884-1933), Оксана Степенко (Старицька; 1874-1942), Ганна Чикаленко (1884-1964), Є. Тимченко (1866-1948), Ніна Дубровська (Трикулевська; 1885 –?), Віктор Дубровський (1876-після 1943), Степан Постернак (1880-1938; убезпечив від знищення архів М. Зерова) [9] та інші.

Револуційні події сколихнули народні сили. Вищезначені особи в той чи інший спосіб обстоювали свої права, належали до партій, громадських організацій. Скажімо, Оксана Степенко, чоловіка якої вислали в Слуцьк, повідомляла йому новини: «Дядя Коля (йдеться про М.Лисенка. – В.М.), Л. М. Драгоманова, Ліля, Леся, Грінченко, Чикаленко, Степаненко, Коваленко, Скок, Дурдуківський, Стеценко та ін. були арештовані. Декого уже випустили, а дехто ще сидить». Тут же вона подала чернігівську адресу М. Коцюбинського, якою цікавився чоловік. А 5 грудня 1906 року він писав дружині з Вільно, що уже нарешті їде у свої «невеселі місця» [8, арк. 3]. З осені 1907 року Іван Матвійович учителює в Київській комерційній школі, згодом у Фребелівському педагогічному інституті, на вищих жіночих курсах, в музично-драматичній школі імені М. Лисенка.

Марія Ливицька-Ткаченко пригадала розмову зі своїм чоловіком тієї пори: «Коли б, навіть, не було нової української літератури, то треба було б її створити. І ми створимо, Марусю, українську літературу й українську націю. Яке це щастя, що ми – молоді й нація нас потребує» [10, с. 9]. Про київський період доби революції свідчить: «Наше помешкання на Бульварно-Кудрявському провулку обернулось, так би мовити, в революційний штаб. У нас відбувались засідання Вільної Громади, всякі наради з приводу влаштування концертів і вечірок з метою добуття коштів для РУП. У нас друкувалися відозви, в чому часто помагали М. Гоженко і В. Винниченко. Відозви друкувалися на гектографі. Часом усе помешкання було ними завалене. Наша Натуся (йдеться про майбутню поетесу Наталю Ливицьку-Холодну. – В.М.) одного разу трохи не впала жертвою революційного захоплення. В моїй відсутності вона чогось почала плакати. Няня була зайнята на кухні і зразу не заявила, а Винниченко роззлостився і кинув на дитину подушку, щоб заглушити плач. Дитина мало не вдушилася, поки я прийшла» [10, с. 129].

Якраз В. Винниченко підтримав вихід журналу «Українська хата», був його співробітником. Гонорар на той час отримував солідний. П. Богацький згадував: «Хатяни» спробували фінансово зацікавити нових дописувачів. Так, Д. Дорошенко за статтю «Угорська Русь» отримав по 25 карбованців гонорару за кожен друкований аркуш. До «Української хати» потягнулися такі майстри пера, як М. Гехтер, С. Черкасенко, О. Кузьмінський (Вечерницький), Сабалдир (Майорський), В. Винниченко та ін. У 1910 р. тут друкувався В. Винниченко (йому платили по 100 карбованців за друкований аркуш). Заради інтересів часопису видавці змушені були вдатися до матеріального заохочення. В. Винниченко опублікував новели «Талісман» і «Таємнича пригода». Це дало підґрунтя «цінливій

«Раді» і радянам зчинити галас про те, що Винниченко пише, а «Українська хата» друкує «страшну порнографію»... Степаненко в книгарні мало не побив автора, а журнал «Українську хату» наказав закинути на горішню полицю і не продавати «такого паскудника»... Знайшовся опікун українофільської моралі?..» [1, с. 21].

Для Павла Богацького період 1908 – 1914 рр. знаменним був тим, що саме в цей час розкрився його хист як літератора, редактора, видавця, критика, публіциста. Серед надрукованих праць помітними є прозові й літературно-критичні праці, рецензії на твори В. Винниченка, М. Вороного, Марії Проскурівни, П. Житецького. Він не лише рецензує твори художньої літератури, а й пише театральні огляди, рецензії, захоплюється публіцистикою [4, с. 176-182]. Більшість авторів альманаху «Герновий вінок» належали до літературно-артистичного товариства, передової української інтелігенції того неспокоїного часу, творили, за висловом А. Лівницького, українську літературу й українську націю. Аналізуючи творчу спадщину письменника київської доби, Я. Нагорний резюмує: «Сенс життя П. Богацького – освіта, культура на національному ґрунті... А коли його звільнили з царської армії, остаточно вирішив присвятити себе українській журналістиці» [11, с. 42].

Василь Степаненко назвав часопис «Українська хата» «паскудником», підтримавши в дискусії «радян», долучившись до бойкоту. П. Богацький на своє ж запитання відшукав відповідь у спогадах Є. Чикаленка: «З яких мотивів вони різними способами нищили нас, наші заходи, початки нашої роботи?.. Пояснення тому, звичайно пізніше, дав сам «пан» (як його звали) Є. Чикаленко, видавець газети «Рада», у своїх «Споминах»... Сенс саме такого ставлення... був у тому, що старі кола, уже досвідчені в тяжких видавничих справах, були певні, що українське громадянство, нечисленне тоді та малосвідоме (це, вважайте, за вісім років перед великою революцією!) ще не могло, як належить, удержати передплатою й тих кілька видань, що вже існували. А тому, на їх погляд, не було рації розбивати увагу й матеріальну спрямованість тих, хто вже передплачував досі існуючі видання (наче все українство одним миром мазане!) ще якимсь новим виданням, бо й існуючих було вже аж забагато...» [1, с. 16]. Чимало новел, оповідань, нарисів П. Богацького надруковано саме в редагованому ним часописі під власним прізвищем, криптонімом П.Б., псевдонімом Як. Стоколос, зокрема «Не доскочив», «Володимир Боніфатович Антонович» (1909), «?»», «Рожеві квіти», «Пам'яті Сергія Полюяна» (1910), «Муравочка» (драматична сцена), «Помстилась», «Нині отпущася...» (Пам'яті П. Житецького), «Сонечко» (1911), «В обіймах минулого», «Етнод», «Август Стріндберг», «Рожеві квіти», «Тільки правду дай», рецензія на твір В. Винниченка «Біля машини» (1912), «Фрагмент», «Осінній цвіт», «Театральні замітки», рецензія на твір Марії Проскурівни «Уляся» (1913), «Театральні замітки» (1914). Як свідчить Левко Богацький, коли з початком Першої світової війни царська охранка закрила журнал, а його редактора відправила на поселення в Наримський край, село Колпашево, тоді П. Богацький написав спогади «Via dolorosa», які не були надруковані [7]. Назва з латинської перекладається як «Шлях скорботи», що взято з біблійного переказу – вулиця в старому Єрусалимі, кудою пролягав шлях Ісуса Христа, якого вели на розп'яття. Наче Via Долороза має дев'ять із чотирнадцяти

зушинок хресної ходи Ісуса, останні п'ять – знаходяться на території Храму Гробу Господнього. Своє вимушене етапування до Сибіру П. Богацький назвав шляхом скорботи, розпинанням його української душі.

Наведений список праць київського періоду творчості переконує в тому, що П. Богацький вдавався до моделювання як фікційної, так і нефікційної літератури. Остання оприявлена спогадами, некрологами про Володимира Антоновича, Сергія Полуяна, Павла Житецького, Юхана Августа Стріндберга (1849-1912), а також листуванням. Зацікавлення творчістю класика шведської літератури, який тяжів до символізму, експресіонізму, натуралізму і розкривав молоді зразки моделювання модерного художнього письма, свідчить про естетичні смаки колективу «Української хати», як і, утім, самого редактора журналу. О. Блок сказав, що А. Стріндберг не завершує модернізм, а лише розпочинає, і його «побожне вивчення є тією ознакою, яка молодить стомлені душі». Як бачимо, водночас звернено увагу на творчість класика шведської літератури, театру, як в російській, так і в українській культурі – смерть письменника болем відгукнулася у серці П. Богацького.

Ідейно-естетичні пошуки П. Богацького в контексті епохи зародження українського модернізму підштовхували його відповідно до таких літературно-художніх обставин початку ХХ століття, які вплинули на формування індивідуальної стильової манери письменника. Він творив у контексті літературно-мистецьких реалій епохи, розкривав проблеми формування нової ідейно-художньої якості української літератури під впливом естетичного змагання народницької та модерністської парадигм (дискусія «радян» і «хатян»), а також – в контексті загальноєвропейського філософського дискурсу. Феноменальність творчості П. Богацького лежить у площині пошуку нових форм, видів естетичного світобачення, базованого на індивідуально-суб'єктивному підході зорення світу й української людини в ньому.

Запозичуючи стильову манеру письма з європейської модерної свідомості, письменник зображав своїх персонажів у національному просторі, з національно-специфічною модифікацією, менталітетом. І хоча П. Богацького літературні критики оминають, не ставлять поруч із літературними величинами початку своєї епохи, все ж таки, вважаємо, що його твори опозиціонують народницько-побутовій літературі й засвідчують симпатію загальноєвропейській культурній традиції, прагнучи оновити літературний процес в Україні початку ХХ століття. Водночас координати ідіостилію прозаїка характеризуються поєднанням різних художньо-стильових практик, синтезом функціональних течій, стилів – реалізм, натуралізм, символізм, неоромантизм, декаданс (особливо повість «Під баштою зі слонової кости») – створюють індивідуальний художній світ. Центральним прагненням для його молодого покоління було якнайшвидше наблизити українську літературу до європейської, подолати старі методи художньої творчості.

Київський період знаменний для П. Богацького й тим, що він 1908 року познайомився з Дмитром Донцовим. Національні ідеї Богацький втілював не лише в художній практиці, а й в публіцистичних працях, намагався залучити до співробітництва свого ровесника Д. Донцова, головного ідеолога українського

інтегрального націоналізму, про що свідчать листи за 1913-14 рр. до нього. Коли перебував за кордоном, то продовжив адресувати листи Донцову [13, с.309]. Редагуючи часопис «Українська хата», Богацький веде жваве листування із позаштатним активом. Серед його адресатів (отримувачів) О. Кобилянська, О. Неприцький-Грановський, М. Федюшка, О. Барвінок, М. Грінченко та інші. В. Горбатюк в структуру біографічного роману «Слово і меч» залучив листи Богацького до Неприцького-Грановського. Так, 19 травня 1914 року Богацький писав товаришеві про фінансові труднощі з виданням не лише свого часопису, а й інших українських: «Записав я твою книгу на рахунок Укр. хати», і я мушу тобі дати справоздання по продажу твоєї книжки. Новини: Олесь покинув (!) редакцію ЛНВ. Редактором є М. Павловський. Черкасенко редактор «Дзвону» і запропонував «ЛНВ» платити йому 48 карб., зам. 24, а не то вийде. «ЛНВ» спізнюється через брак матеріалу. Господарюють там: Леонтович, Ст(арицька)-Чернях(івська), Конор-Вілінська, Русова... «Дзвін» ледве дотягне до кінця року – передплатників не мають досить...» [6, с. 267].

Симпатію до літературно-модерного стилю П. Богацький висловив у листі, задресованому 1913 р. до О. Кобилянської, назвавши її родоначальницею [5, с. 136], до якої «довго ще будемо прислухатись й до Вашого авторитетного голосу в літературі. Тисяча причин стояло в мене на перешкоді до здійснення моєму бажанню писати Вам. За час, коли одержав од Вас останню листівку, я встиг уже двічі побувати у тюрмі, встиг вже збутись трьох судових розправ і з цих всіх халеп вийти цілим і не менш бадьорим в своїй дальшій праці», а далі письменник запрошує О. Кобилянську до співпраці, обіцяє гонорар «1 р. 50. коп. за сторінку друку. Коли при нашій розмірі журналу не можемо друкувати великих річей, то коротші оповідання дуже і дуже були би до речі мати». Редактор журналу просить О. Кобилянську й прислати матеріали з історії літератури, наприклад, про неоромантизм чи щось з «Нічшого» (Ф. Ніцше. – В.М.), або багато де-про-що, що так потрібне нам з теорії, історії і психології сучасного творчества» [6, с. 206-207]. Натякаючи на судові розправи, автор мав на увазі його ув'язнення за опубліковане в квітневому номері часопису (1912) оповідання «Коняка» авторства Галини Журби.

Подібну квінтесенцію висловлює П. Богацький і М. Яцкову в листі 3 грудня 1912 р., запрошуючи до співпраці: «Всі ми давно чекали вас в коло наших співробітників, але тільки вчора Євшан писав, що ви маєте прислати щось для друку в «Укр(аїнській) Хаті»... наша редакція дає волю слова художникові і не накладає ніякої моральної цензури на них. Одна вже шана ваших поглядів і вашої редакції того чи іншого твору, я гадаю, має такі переваги симпатії...» [6, с. 209]. Спостерігаємо в епістолярній спадщині письменника широку палітру засобів мовленнево-стилістичної організації: літературно-книжне мовлення, колоритні народні вислови, фразеологізми, ремінісценції, інтонаційно-риторичні фігури тощо. Ця тема потребує окремого розгляду.

Як же склалась доля сучасників Павла Богацького? Сам письменник 1949 р. з дружиною Валерією Павловською (дівоче прізвище) прибув до далекої Австралії, маючи за плечима 67 років. Переймався пошуком роботи, щоб облегшити матеріальний та побутовий стан родини. У листі до сина Левка (1.02.1950) пише:

«Треба і мені, і мамі шукати собі роботу. Я звернувся до моїх знайомих, наприклад, Олесницького Романа (в Аделаїді), представника українських пластунів, до Євгена Пеленського (в Сіднею) – професора, у виданнях якого я друкувався, до редакції «Єдність» і «Вільної думки» – може вони мені щось знайдуть, як не літературну роботу, то може, якогось сторожа, підмітайла тощо» [2, с. 175]. Молодші побратими Роман Ісидорович Олесницький (1913–1989) поселився в Австралії 1948 року, письменник Євген Пеленський (1908–1956) – в Європі редагував журнал «Дажбог» (1932–34) і бібліографічний місячник «Українська книга» – нічим не могли зарадити. Залишалося П. Богацькому піти на «хитрощі», під час видачі документів зменшив собі вік на 10 років. П. Богацький опиняється на сталеварні «підмітайлом», а у вільний від роботи час не випускає з рук пера. Важка фізична робота підірвала здоров'я, помер письменник 22 грудня 1962 року.

З О. Кобилянською не лише листувався, а зустрівся й розмовляв у Празі. Про цю подію згадує у своєму «Щоденнику» С. Русова, уточнила дату приїзду Кобилянської до Праги: 31 травня 1928 р. Наступного дня С. Русова занотовує: «В п'ятницю 1-го в 6 год. вечора був чай в Соціологічному інституті у Графа. Ми з Шелухіним трохи спізналися... Були промови – Богацький згадував як Кобилянська працювала у їх «Хаті» [12, с. 282].

Жив за кордоном рідний брат П. Богацького Георгій (Юрій), за фахом – юрист (закінчив Варшавський університет) і який не поділяв політичних поглядів письменника. Юрій мав нахил до федералізації, працював у різних державних установах УНР, редколегіях журналу «Село», газети «Вісті» (Київ), був членом Подільської «Просвіти». Після упадку УНР Юрій Богацький працював головою Українського допомогового товариства, що діяло в Острозі і яке було зареєстроване у Волинському воєводстві 2 серпня 1929 року. Нараховувало 150 членів. Згодом емігрував до Аргентини. Брати забули про існування одне одного настільки, що в листі до мене Л. Богацький навіть не міг назвати імені свого дядька. Так, у листі (9.08.1998) повідомляв про родину Богацьких: «В мене є автоатлас України, і я стараюсь знайти села й містечка, згадані в батькових спогадах «На горбах Поділля»: м. Купин, м. Смотрич, Слобідка Смотрицька, с. Рудка, с. Криничани, с. Карабчиєво, м. Городок. Назви братів і сестер: Дмитро, Павло, Микола, Сергій, Юрко, Олена, Зіна. Всіх дітей народилося 16, жило 10. Один з братів поїхав до Аргентини, забув, який саме» [7]. Насправді в отця Олександра і матушки Ганни вижили діти Дмитро, Микола, Павло, Сергій, Георгій (Юрій), Борис, Ліда, Олена, Зіна. У 1920 р. Дмитра заарештували у справі брата Павла Богацького, який емігрував за Збруч. Після допитів відпустили. 23 квітня 1921 р. чекісти розстріляли Лідію і Бориса, як активістів «петлюрівської організації». 31 січня 1930 р. Дмитра остаточно репресували. Участь у «петлюрівських організаціях» була причиною арешту Михайла, Миколи, Олени Богацьких. Ніхто з них не вижив у сталінських таборах.

З побратимів П. Богацького київського періоду найпершим потрапив в лабету чекістів Г. Чупринка, якого 28 серпня 1921 р. разом з І. Андрухом засудили до найвищої міри покарання – розстрілу, як членів київського Центрального повстанського комітету (за логікою виходить, що лише більшовикам можна вести класову боротьбу, розстрілювати політичних опонентів). У 1996 р. Г. Чупринка

реабілітований рішенням Київської обласної прокуратури. В 30-40-х роках минулого століття під сокиру сталінських репресій потрапили П. Капельгородський, М. Славинський, І. Косач-Борисова, Є. Лівіцька, Л. Старицька-Черняхівська, О. Степенко, М. Степаненко, Н. Дубровська-Трикуленко, В. Дубровський, О. Журлива, С. Постернак. А ось О. Коваленко відійшов у небуття 1927 р., перша дружина Є. Чикаленка Марія померла 1932-го, Н. Романович-Ткаченко – на рік пізніше, до масових репресій. В еміграції закінчили земний шлях В. Винниченко, Д. Донцов, С. Черкасенко, О. Олесь, Ю. Тищенко, М. Шаповал, Є. Кричевська, Г. Журба, М. Лівіцька-Ткаченко, Г. Чикаленко, І. Косач-Борисова (виїхала під час війни).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналізуючи творче середовище П. Богацького київського періоду (1907-1914) помітним є той факт, що прозаїк формував світогляд під впливом національно свідомого оточення, передової молоді, особливо у спілкуванні з Д. Донцовим та М. Шаповалом, як і, утім черпав знання від прочитаної новітньої західноєвропейської літератури та філософії, класичної української літератури (твори Т. Шевченка, М. Драгоманова, В. Винниченка, О. Кобилянської, Лесі Українки, М. Коцюбинського, М. Яцкова). Художня творчість П. Богацького суголосна добі, розвивалась у річищі кращих традицій європейської культури, водночас, формуючи нову ідейну якість, в окремих творах письменника спостерігається модель «перехідної» стильової манери, вплив естетичного змагання народницької та модерністської парадигм, поєднання раціо з модерном (оповідання «Чесний робітник», «Глум життя», «Не доскочив»). Усвідомлюємо, що в одній статті немає змоги глибоко розкрити проблему, тому перспективним є подальше вивчення творчої лабораторії митця, адже в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України є фонд 3634 (Оп.1. – Спр.1-26), в якому зберігаються документи політичного діяча, члена ЦК Української партії соціалістів-революціонерів за кордоном, письменника П. Богацького про його службову та громадську діяльність: листування з науковими установами та навчальними закладами української еміграції, редакціями газет та журналів з питань обміну науковими працями, видання книг друкування статей. Є рукописні та друковані матеріали П. Богацького, особисті документи (службові посвідчення, заяви про влаштування на роботу, запрошення на засідання та ювілейні свята), а також листування з різними особами (В. Винниченком, А. Животком, С. Жуком, О. Козловським, М. Шаповалом, Б. Заклинським та ін.), що ними, сподіваємось, зацікавляться аспіранти, молоді дослідники і введуть маловідомі твори П. Богацького в ширший науковий обіг.

Література:

1. Богацький П. Українська Хата. Київ, 1909–1914: Спогади [Упоряд. Сава Зеркаль] / Павло Богацький, Микита Шаповал, Аркадій Животко. – Новий Йорк, 1955. – 50 с.
2. Богацький П. Архіви [збір. Левко Богацький] / Павло Богацький. – Sydney : б.в., 2003. – 432 с.

3. Богацький Павло [електронний ресурс] // <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%B8%D1%87>. – Дата звернення : 05.08.2016.
4. Вострякова К. Публіцистичні виступи Павла Богацького у часописах «Рідний край» та «Українська хата» / К. Вострякова, О. Монарєова Н. Овдієнко, Г. Яценко // Журналістика [Текст] : наук. зб. Вип.7 (32) / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Інститут журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2008. – С.176-183.
5. Горбатюк В. «Ви наша родоначальниця...» [Текст] : листи Павла Богацького до Ольги Кобилянської / Василь Горбатюк // Дзвін. – 2013. – № 11/12. – С. 136-143.
6. Горбатюк В. Слово і меч [роман] / Василь Горбатюк. – К. : Ярославів Вал, 2013. – 512 с.
7. Життєпис Павла Олександровича Богацького [рукопис], а також лист Л. Богацького від 9 серпня 1998 р. зберігаються в родинному архіві автора цієї статті.
8. Інститут рукописів Національної бібліотеки України імені В.Вернадського. – Ф. III. – Спр. 63863.– Арк.3-5.
9. Історія Академії наук України, 1918–1923: Документи і матеріали. – К., 1993.– С. 258-299.
10. Лівіцька М. На грані двох епох [спогади] / Марія Лівіцька. – Нью-Йорк: Комітет, 1972. – 356 с.
11. Нагорний Я. Жанрово-стильові аспекти творчості Павла Богацького. – Дис ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Нагорний Ярослав Володимирович; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2015. – 190 с.
12. Русова С. Мемуари. Щоденник / Софія Русова. – К. : Поліграфкнига, 2004. – 544 с.
13. Сварник Г. Листування «вістниківівців» в архіві Д. Донцова: досвід та перспективи публікації / Галина Сварник // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні Випуск другий (1995-1997 рр.). Львів, 1999. – С.308-315.

Мацько Віталій Петрович – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

**НАГОРНИЙ
Ярослав**

**ТВОРЧІСТЬ ПАВЛА БОГАЦЬКОГО
В КОНТЕКСТІ ЗАРОДЖЕННЯ
УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ**

У статті з'ясовано особливості творчості Павла Богацького в контексті зародження українського модернізму. Досліджено чинники літературно-мистецьких напрямів першої половини ХХ ст., що мали вплив на формування передового світогляду, індивідуальний стиль письменника. З'ясовано особливості концептуальних структур діяльності П. Богацького, його ставлення до літературно-естетичної дискусії «радян» і «хатян».